

DOMSTOLENS DOM (första avdelningen)
den 27 april 2006 *

I mål C-423/04,

angående en begäran om förhandsavgörande enligt artikel 234 EG, som framställdes av Social Security Commissioner (Förenade kungariket), genom beslut av den 14 september 2004, som inkom till domstolen den 4 oktober 2004, i målet

Sarah Margaret Richards

mot

Secretary of State for Work and Pensions,

meddelar

DOMSTOLEN (första avdelningen)

sammansatt av avdelningsordföranden P. Jann samt domarna K. Schiemann, N. Colneric, J.N. Cunha Rodrigues (referent) och E. Juhász,

* Rättegångsspråk: engelska.

generaladvokat: F.G. Jacobs,
justitiesekreterare: förste handläggaren L. Hewlett,

efter det skriftliga förfarandet och förhandlingen den 20 oktober 2005,

med beaktande av de yttranden som avgetts av:

- Sarah Margaret Richards, genom J. Sawyer och T. Eicke, barristers,
- Förenade kungarikets regering, genom R. Caudwell, i egenskap av ombud, biträdd av T. Ward, barrister,
- Europeiska gemenskapernas kommission, genom D. Martin och N. Yerrell, båda i egenskap av ombud,

och efter att den 15 december 2005 ha hört generaladvokatens förslag till avgörande,

följande

Dom

- 1 Begäran om förhandsavgörande avser tolkningen av artiklarna 4 och 7 i rådets direktiv 79/7/EEG av den 19 december 1978 om successivt genomförande av principen om likabehandling av kvinnor och män i fråga om social trygghet (EGT L 6, 1979, s. 24; svensk specialutgåva, område 5, volym 2, s. 111).

- 2 Begäran har framställts i ett mål mellan Sarah Margaret Richards, en person som har genomgått en könsbytesoperation, och Secretary of State for Work and Pensions (nedan kallad Secretary of State) angående Secretary of States beslut att avslå Sarah Margaret Richards ansökan om ålderspension från och med sin 60-årsdag.

Tillämpliga bestämmelser

Gemenskapslagstiftningen

- 3 I artikel 4.1 i direktiv 79/7 föreskrivs följande:

”Likabehandlingsprincipen innebär att det inte skall förekomma någon som helst diskriminering på grund av kön, vare sig direkt eller indirekt, särskilt med hänvisning till äktenskaplig status eller familjestatus, i synnerhet vad beträffar

- systemens räckvidd och villkoren för tillgång till dem,
- skyldigheten att betala avgifter och beräkningen av avgifterna,
- beräkningen av förmåner, bland annat tillägg avseende make/maka och familjemedlemmar samt de villkor som bestämmer varaktigheten och bibehållandet av rätten till bidrag.”

4 I artikel 7.1 i samma direktiv föreskrivs att direktivet inte skall utgöra ett hinder för medlemsstaterna att från dess tillämpningsområde utesluta

”a) avgörandet av pensionsålder för att bevilja ålders- och avgångspension och de eventuella konsekvenserna härav för andra förmåner,

...”

Den nationella lagstiftningen

5 Enligt section 29(1) och 29(3) i 1953 års lag om registrering av födselar och dödsfall (Births and Deaths Registration Act 1953) är det förbjudet att ändra uppgifter i födelseregistret, förutom vid skrivfel eller materiella fel.

6 I section 44 i 1992 års lag om socialförsäkringsavgifter och socialförsäkringsförmåner (Social Security Contributions and Benefits Act 1992) föreskrivs rätt till ålderspension enligt kategori A (”normal” ålderspension) när en person har uppnått pensionsåldern och uppfyller vissa villkor beträffande avgifter.

7 I punkt 1 i del I i bilaga 4 till 1995 års lag om pensioner (Pensions Act 1995) stadgas att en man uppnår pensionsåldern när han fyller 65 år och att en kvinna som är född före den 6 april 1950 uppnår pensionsåldern när hon fyller 60 år.

- 8 Den 1 juli 2004 antogs 2004 års lag om erkännande av könstillhörighet (Gender Recognition Act 2004, nedan kallad 2004 års lag), vilken trädde i kraft den 4 april 2005.
- 9 Enligt denna lag kan personer som redan har bytt kön, eller som avser att genomgå en könsbytesoperation, ansöka om ett intyg om erkännande av könstillhörighet (gender recognition certificate), med stöd av vilket personen erhåller ett praktiskt taget fullständigt erkännande av könsbytet.
- 10 Enligt section 2(1) i 2004 års lag skall intyg om könstillhörighet utfärdas under förutsättning att den som ansöker om intyget uppfyller vissa villkor. Det krävs bland annat att personen

”a) har eller har haft könsdysfori,

b) har levt såsom tillhörande sitt förvärvade kön under de två år som föregår dagen för ansökan om intyget,

...”

- 11 I section 9(1) i 2004 års lag föreskrivs följande:

”När ett slutgiltigt intyg om könstillhörighet utfärdas till en person blir personens kön i alla avseenden det förvärvade könet (personen skall alltså anses vara man om

det förvärvade könet är det manliga könet och kvinna om det förvärvade könet är det kvinnliga könet).”

- 12 Enligt section 9(2) i 2004 års lag har intyget om könstillhörighet ingen verkan med avseende på åtgärder eller händelser före intygets utfärdande.
- 13 Såvitt avser ålderspension stadgas följande i punkt 7.3 i del II i bilaga 5 till 2004 års lag:

”... om en person (omedelbart före intygets utfärdande):

a) är en man som har uppnått pensionsåldern för kvinnor, men

b) inte har fyllt 65 år,

skall personen ... anses ha uppnått pensionsåldern samma dag som intyget utfärdades.”

Twisten vid den nationella domstolen och tolkningsfrågorna

- 14 Sarah Margaret Richards föddes den 28 februari 1942. I hennes födelseattest angavs att hon var av manligt kön. Efter att ha fått diagnosen könsdysfori genomgick hon den 3 maj 2001 en könsbytesoperation.
- 15 Den 14 februari 2002 ansökte hon hos Secretary of State om ålderspension från och med den 28 februari 2002, den dag då hon fyllde 60 år, vilken är den ålder då en kvinna född före den 6 april 1950 kan få ålderspension enligt den nationella lagstiftningen.
- 16 Ansökan avslogs genom beslut av den 12 mars 2002 med hänvisning till att den "[hade] ingetts mer än fyra månader innan sökanden uppnått 65 års ålder", vilken är pensionsåldern för män i Förenade kungariket.
- 17 Sarah Margaret Richards överklagade beslutet till Social Security Appeal Tribunal. När överklagandet ogillades överklagade hon vidare till Social Security Commission, varvid hon gjorde gällande att, mot bakgrund av EG-domstolens dom av den 7 januari 2004 i mål C-117/01, K.B. (REG 2004, s. I-541), innebar beslutet att inte bevilja henne ålderspension från och med 60 års ålder ett åsidosättande av artikel 8 i Europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna samt utgjorde diskriminering i strid med artikel 4 i direktiv 79/7.

- 18 I målet vid den hänskjutande domstolen anförde Secretary of State att den ansökan som klaganden vid den nationella domstolen framställt inte omfattas av nämnda direktiv. Enligt Secretary of State medför gemenskapsrätten nämligen endast harmoniseringsåtgärder avseende ålderspension, inte att någon tillerkänns rätten till en sådan förmån. Sarah Margaret Richards hade dessutom inte diskriminerats i förhållande till personerna i den relevanta jämförelsegruppen, nämligen män som inte har genomgått någon könsbytesoperation.
- 19 För att kunna avgöra tvisten beslutade Social Security Commissioner att förklara målet vilande och att ställa följande tolkningsfrågor till domstolen:
- ”1) Utgör direktiv 79/7 hinder för att en transsexuell person som till följd av ett könsbyte är av kvinnligt kön nekas ålderspension innan hon har uppnått 65 års ålder, medan hon skulle ha haft rätt till sådan pension från och med 60 års ålder om hon hade ansetts vara kvinna enligt den nationella rätten?
- 2) Om svaret är jakande, från och med vilket datum skall EG-domstolens dom i denna fråga få rättsverkningar?”

Den första frågan

- 20 Den nationella domstolen har ställt den första frågan för att få klarhet i huruvida artikel 4.1 i direktiv 79/7 utgör hinder för lagstiftning enligt vilken en person som till

följd av ett könsbyte är av kvinnligt kön nekas ålderspension på grund av att hon inte har uppnått 65 års ålder, medan hon skulle ha haft rätt till sådan pension vid 60 års ålder om hon hade ansetts vara kvinna enligt den nationella rätten.

- 21 Inledningsvis påpekar domstolen att det är medlemsstaternas sak att fastställa villkoren för rättsligt erkännande av en persons könsbyte (se, för ett liknande resonemang, domen i det ovannämnda målet K.B., punkt 35).
- 22 Såvitt avser svaret på den första frågan skall det först erinras om att direktiv 79/7 på området för social trygghet ger uttryck för principen om likabehandling av kvinnor och män, vilken är en av gemenskapsrättens grundläggande principer.
- 23 Enligt domstolens fasta rättspraxis utgör rätten att inte bli diskriminerad på grund av kön dessutom en av de grundläggande mänskliga rättigheterna, som domstolen har att säkerställa respekten för (se dom av den 15 juni 1978 i mål 149/77, Defrenne, REG 1978, s. 1365, punkterna 26 och 27, svensk specialutgåva, volym 4, s. 127, och av den 30 april 1996 i mål C-13/94, P mot S, REG 1996, s. I-2143, punkt 19).
- 24 Direktiv 79/7 är därför inte bara tillämpligt på diskriminering som grundas på tillhörighet till endera könet. Med beaktande av direktivets syfte och arten av de rättigheter som det är avsett att skydda kan direktivet även tillämpas på diskriminering som grundas på den berördes könsbyte (se, beträffande rådets direktiv 76/207/EEG av den 9 februari 1976 om genomförandet av principen om likabehandling av kvinnor och män i fråga om tillgång till anställning, yrkesutbildning och befordran samt arbetsvillkor (EGT L 39, s. 40; svensk specialutgåva, område 5, volym 1, s. 191), domen i det ovannämnda målet P mot S, punkt 20).

- 25 Förenade kungarikets regering har anfört att de omständigheter som gett upphov till tvisten vid den nationella domstolen är en följd av den nationella lagstiftarens val att fastställa olika pensionsåldrar för män och kvinnor. Eftersom medlemsstaterna genom artikel 7.1 a i direktiv 79/7 har uttrycklig befogenhet därtill, har de rätt att göra avsteg från principen om likabehandling av kvinnor och män i fråga om ålderspension. Den omständigheten att, såsom i målet vid den nationella domstolen, åtskillnaden mellan könen i bestämmelserna om ålderspension inverkar på transsexuellas rättigheter saknar härvid betydelse.
- 26 Domstolen kan inte godta ett sådant argument.
- 27 Sarah Margaret Richards har framhållit att hon har nekats rätten att uppbära ålderspension från och med 60 års ålder, det vill säga den ålder vid vilken kvinnor i Förenade kungariket som är födda före den 6 april 1950 har rätt till sådan pension.
- 28 Den särbehandling som är aktuell i målet vid den nationella domstolen grundas på att Sarah Margaret Richards inte kan få sin nya könstillhörighet, som är en följd av en könsbytesoperation, erkänd med avseende på tillämpningen av 1995 års lag om pensioner.
- 29 Till skillnad från sådana kvinnor vars kön inte är följden av en könsbytesoperation, vilka har rätt till ålderspension från och med 60 års ålder, är det omöjligt för Sarah Margaret Richards att uppfylla ett av villkoren för rätten till sådan pension, i detta fall villkoret avseende pensionsålder.

- 30 Eftersom särbehandlingen av Sarah Margaret Richards grundas på hennes könsbyte, skall den anses utgöra förbjuden diskriminering enligt artikel 4.1 i direktiv 79/7.
- 31 Domstolen har redan funnit att nationell lagstiftning, som innebär att en transsexuell person är oförmögen att uppfylla ett villkor som är en förutsättning för att personen skall beviljas en rättighet som skyddas av gemenskapsrätten, i princip är oförenlig med gemenskapsrättens krav, om oförmågan beror på att personens nya könstillhörighet inte erkänns (se domen i det ovannämnda målet K.B., punkterna 30–34).
- 32 Förenade kungarikets regering har gjort gällande att ingen rättighet som tillerkänns enligt gemenskapsrätten har åsidosatts genom beslutet av den 12 mars 2002 att inte bevilja ålderspension, eftersom rätten till ålderspension endast följer av nationell rätt.
- 33 Härvid är det tillräckligt att erinra om att gemenskapsrätten enligt fast rättspraxis inte inkräktar på medlemsstaternas behörighet att utforma sina sociala trygghets-system. I avsaknad av en harmonisering på gemenskapsnivå ankommer det på lagstiftaren i varje medlemsstat att bestämma dels villkoren för rätten eller skyldigheten att ansluta sig till ett system för social trygghet, dels villkoren för att ha rätt till förmåner. Medlemsstaterna skall likafullt iaktta gemenskapsrätten vid utöandet av denna behörighet (dom av den 12 juli 2001 i mål C-157/99, Smits och Peerbooms, REG 2001, s. I-5473, punkterna 44–46, och av den 4 december 2003 i mål C-92/02, Kristiansen, REG 2003, s. I-14597, punkt 31).

- 34 Diskriminering i strid med artikel 4.1 i direktiv 79/7 omfattas vidare av undantaget i artikel 7.1 a i samma direktiv endast om diskrimineringen är nödvändig för att uppnå de mål som eftersträvas med bestämmelserna i direktivet om möjlighet för medlemsstaterna att bibehålla en skillnad mellan pensionsåldern för kvinnor och män (dom av den 7 juli 1992 i mål C-9/91, Equal Opportunities Commission, REG 1992, s. I-4297, punkt 13).
- 35 Även om det inte framgår av skälen till direktiv 79/7 varför undantagen däri infördes, framgår det av karaktären av undantagen i artikel 7.1 i direktivet att gemenskapslagstiftaren hade för avsikt att ge medlemsstaterna möjlighet att i fråga om pensioner temporärt bibehålla de fördelar som tillerkänts kvinnor för att ge medlemsstaterna möjlighet att successivt förändra sina pensionssystem på denna punkt utan att därvid rubba dessa systems komplexa ekonomiska balans, vars betydelse lagstiftaren inte kan ha varit okunnig om. Bland dessa fördelar ingår just möjligheten för kvinnliga arbetstagare att få rätt till pension tidigare än manliga arbetstagare, såsom föreskrivs i artikel 7.1 a i samma direktiv (domen i det ovannämnda målet Equal Opportunities Commission, punkt 15).
- 36 Enligt fast rättspraxis skall undantaget från förbudet mot diskriminering på grund av kön i artikel 7.1 a i direktiv 79/7 tolkas restriktivt (se domarna av den 26 februari 1986 i mål 152/84, Marshall, REG 1986, s. 723, punkt 36, svensk specialutgåva, volym 8, s. 457, och i mål 262/84, Beets-Proper, REG 1986, s. 773, punkt 38, liksom dom av den 30 mars 1993 i mål C-328/91, Thomas m.fl., REG 1993, s. I-1247, punkt 8).
- 37 Nämnda bestämmelse skall därför tolkas så att undantaget endast avser fastställande av olika pensionsåldrar för män och kvinnor. Tvisten vid den nationella domstolen rör dock inte en åtgärd av nämnda slag.

- 38 Av det ovan anförda framgår att artikel 4.1 i direktiv 79/7 skall tolkas så, att den utgör hinder för lagstiftning som innebär att en person som är av kvinnligt kön, till följd av ett könsbyte som har genomförts i överensstämmelse med villkoren i den nationella rätten, nekas ålderspension på grund av att hon inte har uppnått 65 års ålder, trots att hon skulle ha haft rätt till sådan pension vid 60 års ålder om hon hade ansetts vara kvinna enligt den nationella rätten.

Den andra frågan

- 39 Den nationella domstolen har ställt den andra frågan för att få klarhet i huruvida rättsverkningarna i tiden av domstolens dom skall begränsas, för det fall att domstolen skulle finna att direktiv 79/7 utgör hinder för nationell lagstiftning såsom den som är föremål för tvist vid den nationella domstolen.

- 40 Domstolen kan endast i undantagsfall, med tillämpning av en i gemenskapens rättsordning ingående allmän rättssäkerhetsprincip, begränsa de berördas möjlighet att åberopa en av domstolen tolkad bestämmelse i syfte att ifrågasätta i god tro etablerade rättsförhållanden (dom av den 2 februari 1988 i mål 24/86, Blaizot, REG 1988, s. 379, punkt 28, svensk specialutgåva, volym 9, s. 335, och av den 23 maj 2000 i mål C-104/98, Buchner m.fl., REG 2000, s. I-3625, punkt 39).

- 41 Enligt fast rättspraxis motiverar vidare de eventuella ekonomiska följderna för en medlemsstat av en dom i ett mål om förhandsavgörande inte i sig att domens rättsverkningar begränsas i tiden (dom av den 20 september 2001 i mål C-184/99, Grzelczyk, REG 2001, s. I-6193, punkt 52, och av den 15 mars 2005 i mål C-209/03, Bidar, REG 2005, s. I-2119, punkt 68).

- 42 Domstolen har endast använt denna lösning när vissa särskilda omständigheter har varit för handen, då det har förelegat fara för allvarliga ekonomiska återverkningar, som i synnerhet har berott på det stora antal rättsförhållanden som i god tro har upprättats på grundval av de bestämmelser som har antagits vara gällande och det har framgått att enskilda och nationella myndigheter har förmåtts att handla på ett sätt som strider mot gemenskapsbestämmelserna på grund av att det har förelegat en objektiv och betydande osäkerhet beträffande de gemenskapsrättsliga bestämmelsernas räckvidd, en osäkerhet till vilken andra medlemsstaters eller Europeiska gemenskapernas kommissions beteenden kan ha bidragit (domen i det ovan nämnda målet Bidar, punkt 69).
- 43 Såvitt avser förevarande mål trädde 2004 års lag i kraft den 4 april 2005, vilket innebär att tvister såsom den som är orsaken till målet vid den nationella domstolen inte längre kan uppkomma. Yrkandet att domens rättsverkningar i tiden skall begränsas, vilket Förenade kungarikets regering framställde i målet vid den nationella domstolen, har dessutom inte vidhållits, vare sig i de skriftliga yttranden som nämnda regering har lämnat in till EG-domstolen eller under förhandlingen.
- 44 Den andra frågan skall följaktligen besvaras så att domens rättsverkningar inte skall begränsas i tiden.

Rättegångskostnader

- 45 Eftersom förfarandet i förhållande till parterna i målet vid den nationella domstolen utgör ett led i beredningen av samma mål, ankommer det på den nationella domstolen att besluta om rättegångskostnaderna. De kostnader för att avge yttranden till domstolen som andra än nämnda parter har haft är inte ersättningsgilla.

Mot denna bakgrund beslutar domstolen (första avdelningen) följande:

- 1) **Artikel 4.1 i rådets direktiv 79/7/EEG av den 19 december 1978 om successivt genomförande av principen om likabehandling av kvinnor och män i fråga om social trygghet skall tolkas så, att den utgör hinder för lagstiftning som innebär att en person som är av kvinnligt kön, till följd av ett könsbyte som har genomförts i överensstämmelse med villkoren i den nationella rätten, nekas ålderspension på grund av att hon inte har uppnått 65 års ålder, trots att hon skulle ha haft rätt till sådan pension vid 60 års ålder om hon hade ansetts vara kvinna enligt den nationella rätten.**

- 2) **Domens rättsverkningar skall inte begränsas i tiden.**

Underskrifter